

Aleš Šteger: *Protuberance*. Ljubljana: Študentska založba 2002 (knjižna zbirka Beletrina).

“Pesniti bo kot srati po dolgem zaprtju v zlato posodo, / Priklicevati smrdeča imena na pregibu lastnega dna. / Tam se boš, nedejavni junak, brezciljni popotnik, / Svečenik lastne presnove, še zadnjič premeril. / In končno tudi sam šel,” zavezujoče kot svojo ars poetico zapiše Aleš Šteger v pesmi *Poezija se izplača*, v kateri hladnokrvno odrine že zlizane maksime o zveličavnosti in demiurgičnosti pesniškega maga; namesto tradicionalnega, bolje rečeno, šolskega in romantiziranega pogleda predstavi akt pesniškega ustvarjanja kot telesno nujo, ki jo “opravlja nedejavni, brezciljni popotnik oziroma svečenik lastne presnove”. Poeziji je torej tudi odvzel njen družbeni in estetski angažma, pesniško besedje se je nenadoma zgostilo v panoptikum vsakdanjih podob s tehnicistično obrobo, ki želijo delovati s svojo pronicljivostjo, strašljivostjo in estetiko bizarnega. Njegova poezija, če seveda izvzamem pesmi, ki se pojijo s podobami otroštva, prihaja iz oči in trebuha in se naslika kot rentgenska slika banalnega vsakdana ali vedno vnovičnega razočaranja nad človekom kot etosom. Prav v pesmi *Rentgen* pesnik zapiše: “Zdravnik podrži rentgensko sliko proti luči / In diagnosticira tipične simptome filogenetsko zaostalih bitij. / 32 zob zveri je ostalo natlačenih / V pomanjšani ustni votlini človeka. / Ne preseneča, da se vsaka beseda, / Ki jo skušam izreči o upanju, sproti zdrobi”.

Seveda pesnik še zdaleč ni slepi deskriptor videnega ali čutenega, še zdaleč ne, njegovi, ponavadi povedni, neritmizirani široki verzi le sledijo na videz naključnim pogledom zrkel, kot jih narekujejo vertikale notranje senzibilitete; kot da se grmadijo s svojo težo – njegovi verzi, vsaj zame, imajo težo premočenega vojaškega šinjela – drug na drugega in poselijo prostor s svojim volumenom, ki se mestoma razleze čez vso površino tako telesa pesmi kot samega sporočila ali vzdušja. Prav atmosfera pesmi je mestoma hote utrudljiva in brezizhodna. Kot da se pesnik vedno znova in znova predaja letargiji časa in bivanja. “Novi prostori bodo vse bolj osiromašene ponovitve starih”, pomenljivo zapiše v pesmi *Iskalec ključev*, ki je med najboljšimi v zbirki. In še naprej v isti pesmi: “Tam, na rezkem koncu, se boš obrnil / In pričel po žepih iskati poslednji ključ. / Ključ za vrnitev. Ključ, ki ga ni.” A kljub vsemu vztrajati. Kljubovati. In to pasivno, tudi v praznem prostoru. V svetu, ki ga iskrivo primerja s čebulo, kot pravi v pesmi *Med kruh in sol*: “Na vsem svetu ni noža, ki ga nekega dne ne bi moral odložiti. / In svet je čebula. / V njene kilave sfere zarežeš, žalobno, / in si jo lupiš med kruh in sol. /.../ Stati v čisti razdalji, stati in stati, / In ponavljati ime za sredino, ki ne obstaja, / Ponavljati ime za praznino, / Ki ostaja. In nič več.”

Pesnik se je torej ustavil na razgledišču, ki mu ponuja veličastno panoramo, je pa hkrati ujet med postanke ali vrnitve na daljici Ptuj-Pragersko-Ljubljana, na kateri se mu vedno znova dogajajo “korekcije smeri, ponovnega začetka” ali rahla naveličanost, češ “ti pa, prepuščen monotoni žalosti tirov, obrnjen nazaj”

ter med (po)begom v večno ranljivo dihotomijo sveta. V pesmi *Vrnitev domov* presunljivo zapiše: "Poslednjih štiristo kilometrov sva molčala. / Noben od naju ne vé, če bo moč premolčati / Tudi tišino prihoda." A tisti drug, ki se vrača, ni njegova ženska, prijateljica in sopotnica, temveč njegov spomin, ki mu narekuje verzve, obarvane z nostalgijo (*Oenither a erythosepala*) in z odtenki ruralnih pejsažev, ki jim prida kanček barvite, a ne pretirane socialnosti. Kot da iz prosoja verzov prnikajo samo njemu znani liki iz otroštva, ki pa v spominu in seveda v sami pesmi dobijo obrobe magičnega. Morda celo chagallovskega.

Ženska, videna na Štegrovem pesniškem zemljevidu, nima nadiha zlizanega klišeja tradicionalnega (trubadurskega) ženskega lika v liriki, ne, ženske v tej poeziji zgolj zaradi erotičnosti kratkomalo ni, prav tako ne romantičnih prečutih noči, so le dotikanja dveh, ki oplazita drug drugega s svojim čutečim molkom kot v pesmi *Ena in pol*, v kateri se personificira s svojo srajco, ki jo ona obeša na balkonu: "Že dalj časa ne govorim, in skupaj / Z jezikom se mi je odmaknila tudi ljubezen. / Ime tvojih rok. Pravkar so šle čez lesket / Tvojega čela in senc, ti popravile padajoče štrene las, / Vzela ščipalko iz ust, me še enkrat pripele. / Pred sabo visim razprostrt kot odsotnost. / Ti si oblak. Njegovi žareči robovi / Drsijo tiho skozi tkanino." Ona je torej nezgovorna potovalka, spremljevalka, ki mu pomaga tovoriti prtljago na njegovih številnih notranjih in zunanjih potovanjih.

Pesnik Šteger je v resnici potovalec – napisal je že potopis *Včasih je januar sredi poletja* s potepanja po južni Ameriki – v tej zbirki pa se oglašja z liriziranimi vtisi iz južnoameriškega ali arabskega sveta. Zdi se, da bi lahko te njegove potovalne vtise dal nad črto, pod katero bi pisalo z njegovimi besedami iz pesmi *Eudaemon Arabia*: "Ko o tem razmišljaš, te čas / Neizprosno žge v melanholijo in prah." Odmevi z njegovih potepanj po svetu so pobarvani s kamenčki eksotičnosti, tudi angažiranosti (*Albadawi*), so neke vrste dnevniške refleksije, ki še zdaleč nimajo naboja odslikav krajev iz njegovega otroštva ali vračanj v njegovo rodovino.

Če je bil torej v svojih potovanjskih refleksijah nabit s sočutjem, se v pesmi *36 sekund* nenadoma prelevi v brezčuten, izgubljen in hkrati nesprijaznjen sodobni subjekt, ki "zgodaj hodi spat, in ko zaspi, še zmeraj hodi, / neskončno hodi, / ne ve kje, komu naproti, ne ve kam, a vztraja, / hodi in hodi, / dokler ga ne prebudi brenčanje jutranjih komarjev in ve, / da jih mora ubiti, da jih mora ubiti vse." S to prizmo je poseljen tretji, vsaj zame nosilni razdelek te knjige.

Štegrova govorica je govorica, kot pravilno ugotavlja Primož Čučnik v kritičnem zapisu *V tem grmu tiči Zajc* (Literatura, št. 136/2002, str. 134), "temnega modernizma"; skozi rentgensko sliko njegovih pesmi se dajo jasno razbrati obrazi pesnikov, kot so Celan, Benn, Miłosz, Vallejo, Strniša, Zajc. Prav slednji v svojem poetičnem zapisu v predgovoru pesniške zbirke pravi, da se "namen pesnika in zdravnika srečata v dveh verzih: 'Da bi z beleženjem ran / Celil imena za pohabe tega sveta.'" Prav zato, da bo odrešil svet pohabe, tako goreče pred smrtjo moli opat, sicer avstrijski naravoslovec Gregor Mendel, svoj 31.

psalm, razočaran, da ga je bog "posvetil v najglobljo skrivnost, / V kateri bdi nad množenjem svojih ljudstev". A te pravzaprav skrivnosti ni. Kot ni resničnosti. Ali razodetja. Niti relativnosti, kot se gluho oglašča Einstein iz svojega stolpa. Zato bo voda še padala in slap miroval, če lahko izrazim to stanje z metaforiko pesnikovih besed. Torej večni status quo sveta.

A v vsem tem je le "čisti *silenzio*", čista tišina, iz katere pesniku privrevajo ekspresionistične podobe in barve, ki se nanašajo na steklo; Štegrove pesmi mi delujejo kot pogled skozi večerne vitraže. Močne barve, manj pa poteze, v katere zadeva oko, se prelivajo v prvoosebna notranja žebranja (slednje seveda ne v pejorativnem smislu), če pa oko vseeno najde režico skozi, razbere prišepetavanje modernizma, pesnikov, znanstvenikov, krajev in otroštva. Iz vseh teh njegovih pokrajini veje mirnost, kajti pesnik se je postavil v držo neprizadetega opazovalca. Seveda je ta njegova drža navidezna, njegova poezija, kot sem navedel na začetku, se je hote izognila vznesenosti in čustvenosti, zato (p)ostaja le dejanje, ki je blizu telesnemu izločanju. Ali zrenju v protuberance na površini Sonca, v zaslepljujoče izbruhe plinov, ki delajo površino Sonca nemirno in zato dražljivo. Teorije o umiranju zvezd, o katerih se je pesnik učil, so teorije o človeški smrti. Ali smrti nasploh. Ki se oglašča na vseh njegovih potovanjih, pa naj se začno na progi od rodne Štajerske do Ljubljane ali končajo na pokopališčih ob grobovih njemu dragih pesnikov (Benn, Vallejo, Strniša) v Dahlemu, Parizu in na ljubljanskih Žalah. V svoji zadnji pesmi *Dahlem, Montparnasse, Žale* namreč zapiše: "Analitično, zagrenjeno, v norost potopljeno."

Takšna je tudi poezija v tej zbirki. Kot da bi šel s skalpelom skozi meso sveta. A ko rezilo zareže dovolj globoko, preplavita kirurga zagrenjenost in razočaranje. A kljub vsemu nadaljuje s početjem. Potopljen je torej v blaznost svoje proti koncu že naveličane igre. Poezija v *Protuberancah* mestoma sicer deluje utrujeno, predvsem v odslikavah z njegovih zemeljskih potovanj, ko pa zaide globlje ali celo v "pesniški dialog" z že pokojnimi znanci, umi ali pesniki, se dvigne na raven eksplozije na površini Sonca. Štegrove pesmi so kot netivo, ki prasne v izbruh, posejan z manjšimi izbruhi; njegovi verzi in podobe so alkimija empirične kemije, so potovanja in postanki in konec koncev branje, pri katerem je treba večkrat zajeti sapo. Knjiga poezije, ki sicer ne navduši na vsaki strani, a knjig, ki bi to zmoгле, je na svetu komaj za vzorec.